

ВИЩА ШКОЛА

БАТІЩЕВА М.Р.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСНОВ ОЗДОРОВЧОГО ФІТНЕСУ У ВИЩИХ ФІЗКУЛЬТУРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Динамічність економічних і соціокультурних процесів, які відбуваються в сучасному суспільстві, кардинальна зміна способів поширення та використання інформації зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційної освіти як одного з напрямів реформування й стратегічного розвитку освітньої системи України.

Ефективність застосування дистанційних технологій (далі – ДТ) в освітній галузі значною мірою залежить від рівня підготовленості викладачів до реалізації дистанційного навчання (далі – ДН), науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення, а також від готовності студентів навчатися в умовах дистанційної освіти (далі – ДО). Використання дистанційних форм і методів навчання сприяє індивідуалізації процесу професійного становлення, спонукає майбутніх учителів фізичної культури до самостійної роботи, формує їхню інформаційну культуру, мотивує до опанування інноваційних засобів здобуття та застосування інформації.

На сучасному етапі в Україні наукові розробки з проблем дистанційного навчання впроваджуються в Україні переважно при підготовці фахівців технічного профілю, наприклад, у Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут”, Українському центрі дистанційної освіти (структурний підрозділ Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”), Донецькому національному технічному університеті, Хмельницькому національному університеті, Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка та ін.

Проте дистанційні технології можуть ефективно використовуватися й у процесі навчання студентів гуманітарного напрямку. Однак при організації ДН студентів гуманітарних спеціальностей слід враховувати, що для цієї категорії характерні: домінування образного способу засвоєння інформації, потреба працювати з великою кількістю суперечливої інформації в умовах дефіциту часу, невисокий рівень володіння інформаційними технологіями, варіативність цільових настанов у зверненні до мережі Інтернет.

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, дисертаційних робіт свідчить про значну увагу до проблем упровадження дистанційних технологій у навчальний процес ВНЗ. Науково-педагогічні засади дистанційного навчання розробляли вітчизняні науковці В. Кухаренко, В. Олійник, В. Рибалко, Н. Сиротенко, П. Стефаненко та ін. Суттєвий інтерес ста-

новлять праці зарубіжних (Р. Бел, Дж. Блумстук, Д. Кіган, Дж. Коумі) та російських (О. Андреев, М. Моїсеєва, Є. Полат, В. Солдаткін, А. Хуторської та ін.) дослідників.

Окремі аспекти змісту та організації дистанційного навчання розглядали вітчизняні науковці М. Бесєдіна, Є. Блінов, К. Власенко, В. Гура, Н. Дацун, М. Ус.

Водночас, незважаючи на наявність різнопланових і досить масштабних досліджень з ДО, сьогодні практично відсутні наукові роботи, у яких би цілісно й усебічно розкривалася проблема ДН студентів спеціальностей “Фізичне виховання”, “Олімпійський та професійний спорт”, “Здоров’я людини” у вищих фізкультурних навчальних закладах.

Мета статті – теоретично обґрунтувати, експериментально перевірити психолого-педагогічні аспекти дистанційного навчання майбутніх учителів фізичного виховання основам оздоровчого фітнесу у вищих навчальних закладах.

Сучасна освіта України перебуває в стані модернізації та реформування, що зумовлено імплементацією ключових позицій Болонської декларації в практику вищої освіти, входженням українських ВНЗ до європейського освітнього простору. Ці перетворення проходять у природних умовах формування інформаційного суспільства, у якому все більшого значення набувають гуманізація освіти та інформаційно-комунікаційні технології, ефективні технології використання глобальної мережі Інтернет для вирішення багатьох практичних завдань. Використання в освітній практиці технологій, пов’язаних з Інтернетом, дає змогу реалізувати принцип гуманітаризації неперервної відкритої освіти. Інформаційно-комунікаційні технології мають великі можливості для особистісного розвитку людини, розкриття її потенціалу, тому на сучасному етапі значну роль відіграють дистанційні форми та технології навчання.

Використання технологій дистанційного навчання (далі – ТДН) відкриває нові можливості перед гуманітарною освітою, оскільки: гармонійно поєднуються логічний та образний способи засвоєння інформації, що підвищує ефективність освітнього процесу; активізується та індивідуалізується процес навчання, засвоєння знань і навичок, які усувають шаблонізацію та надлишок зайвої для конкретної особистості інформації; скорочується процес оновлення знань, що полегшує адаптацію людини до світу, який стрімко змінюється; формується всесвітній науковий, культурний та освітній простір, що полегшує процес міжнародного спілкування. Звичайно, є багато аспектів, важливих для організації ДН, проте ми акцентуємо увагу на психолого-педагогічних.

Т. Назарова зауважує, що термін “педагогічна технологія” вперше з’явився в 20-х рр. ХХ ст. [7, с. 36]. У середині 60-х рр. ХХ ст. її широко обговорювали в зарубіжних журналах і на міжнародних конференціях. За визначенням Н. Щуркової, “педагогічна технологія – це сума й система науково обґрунтованих прийомів і методів педагогічного впливу на особистість або на групу осіб, причому вплив здійснюється в процесі різноманіт-

ної діяльності з метою формування в тих, хто навчається, власного світогляду” [11, с. 14]. Отже, педагогічна технологія – це складне педагогічне явище, яке має різноманітні характеристики, тому виникає потреба в їх класифікації.

Дослідники поділяють педагогічні технології на традиційні, інноваційні, відсталі та прогресивні. ДН передбачає використання як традиційних технологій, так і інноваційних. Традиційні технології навчання використовують такі методи:

- пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний): викладач організує сприймання та усвідомлення студентами інформації, а студенти здійснюють сприймання (рецепцію, осмислення й запам’ятовування) її;

- репродуктивний: викладач дає завдання, у процесі виконання якого студенти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;

- проблемного виконання: викладач формулює проблему та вирішує її, студенти стежать за ходом творчого пошуку (студенту подається своєрідний еталон творчого мислення);

- частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють студенти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання їх репродуктивної та творчої діяльності);

- дослідницький: викладач ставить перед студентами проблему, і ті вирішують її самостійно, висувачи ідеї, перевіряючи для цього необхідні джерела інформації, прилади, матеріали тощо.

В інноваційному навчанні використовують методи, спрямовані на розвиток здібностей учня на основі освіти й самоосвіти. Інноваційні технології поділяються на неімітаційні та імітаційні. До неімітаційних технологій належать: проблемна лекція, семінар-дискусія, виїзне практичне заняття, програмоване навчання, курсова й дипломна робота, стажування без виконання посадової ролі. В основі імітаційних технологій лежить імітаційне або імітаційно-ігрове моделювання. До таких технологій прийнято відносити стажування з виконанням посадової ролі, імітаційний тренінг, розігрування ролей, ігрове проектування, дидактичну гру [10].

Особливості ДН вимагають розробки поняття й основних принципів ТДН. Перед тим, як подати наше бачення поняття ТДН, розглянемо дефініції “дистанційна освіта” та “дистанційне навчання”.

Як визначено в Концепції розвитку ДО в Україні [6], це форма навчання, рівноцінна з денною, вечірньою, заочною, екстернатом, що реалізується в основному за ТДН.

Дистанційне навчання – це технологія, за допомогою якої здійснюється ДО. При цьому можливе використання деяких елементів цієї технології для інших форм навчання: використання електронних посібників, дистанційних курсів з деяких дисциплін, віртуальні тренінги тощо. Також відзначимо, що в наведеному визначенні йдеться про реалізацію ДО в основному технологіями дистанційного навчання. Це прояв гнучкості ДО: за необхідності в деяких випадках при дистанційному навчанні допустимі

елементи традиційного навчання, наприклад, для роботи в спеціалізованих лабораторіях або у спортивних залах.

Дистанційна освіта – це симбіоз очного й заочного навчання, яке використовує концепцію проблемного навчання, індивідуального підходу, ділові ігри й інші методи активного навчання. При ДО забезпечується високоєфективне фундаментальне навчання без відриву від виробництва при дуже високій якості й малій вартості [8].

Отже, ДО – це педагогічна система, яка за допомогою ТДН реалізує цілі та завдання неперервної освіти й дає змогу досягти ефективних результатів у соціалізації та певного рівня розвитку особи, яка навчається. Воно використовує як технологічну основу сучасні засоби нових інформаційних технологій і засоби масової комунікації, традиційні (радіо, телебачення, факс) і новітні (аудіо-, теле- й відеоконференції, засоби мультимедіа, гіпермедіа, комп'ютерні телекомунікації) [10, с. 221].

На думку авторів вітчизняного посібника “Освітні технології” за редакцією О. Пехоти, ДН – це “процес взаємодії викладача й учня за допомогою комп'ютерних комунікацій”, це нова організація освітнього процесу, яка базується на принципі самостійної роботи студента (далі – СРС) [9, с. 32].

О. Антипова, В. Бакалов, В. Домрачев, В. Зінченко, Т. Матуліс вважають, що ДН є новим варіантом заочного навчання, в якому забезпечується застосування інформаційних технологій, що ґрунтуються на використанні персональних комп'ютерів, відео- й аудіотехніки, космічної та оптоволоконної техніки [1; 2; 4].

Разом з тим ототожнювати їх некоректно, тому що заочна форма навчання не є технологією, а технології організації СРС при ДН принципово відрізняються від самостійної роботи при заочному навчанні. ТДН за критеріями формування знань, навичок значно перевершують за якісними параметрами заочну форму навчання. Це пов'язано, перш за все, з методами й прийомами ДН. Як свідчать результати дослідження В. Грачова і А. Мінзова, ефективність очної форми навчання становить 40%, заочної – 10%, дистанційної – 30% [3].

ДН – це самостійна форма організації освіти, яка ґрунтується на використанні персональних комп'ютерів, електронних підручників та засобів телекомунікацій. Найважливішими сучасними технологіями ДН є кейс-технологія, TV-технологія, сітьова та змішана технологія. Ефективність організації ДН залежить від його організації, мети й завдань, мотивації тих, хто навчається, їх підготовленості до ДН, технічної та методичної забезпеченості процесу навчання тощо. Метою такого навчання може бути підвищення кваліфікації працівників або просвітницька діяльність учителів фізичної культури.

У процесі навчання студента при дистанційній технології освітнього процесу йому допомагає певна людина, яку називають *тьютором*. З аналізу досвіду зарубіжних університетів бачимо, що в більшості випадків розробник курсу й тьютор – це та сама особа. На різних рівнях організації своєї діяльності викладач повинен адаптуватися до особливостей процесу засвоєння знань і в групі, й індивідуально. О. Матюшкін розрізняє макро- й мікроа-

даптацію, тобто перегляд інформації в цілому або коригування окремих модулів, особливо складних для засвоєння. *Макроадаптацію* зазвичай у ДН виконує проєктувальник навчального курсу, а *мікроадаптацію* – тьютор [5].

Висновки. Узагальнено виділяємо такі психолого-педагогічні особливості ДН майбутніх учителів фізичної культури основам оздоровчого фітнесу:

1. ДН майбутніх учителів фізичної культури основ оздоровчого фітнесу є наслідком потреби суспільства в підготовці сучасних фахівців, здатних до роботи в умовах жорсткої конкуренції інформаційного суспільства, до знаходження та самостійного засвоєння нових знань і вмінь, до навчання протягом усього життя.

2. Виходячи із сучасних умов, ДН майбутніх учителів фізичної культури основам оздоровчого фітнесу в Україні перебуває на стадії становлення, інститут замовників ще певною мірою не сформувався, тому ДН на цьому етапі впроваджують переважно для післядипломної та корпоративної освіти. Для базової освіти майбутніх учителів фізичної культури технології ДН з огляду на їх гнучкість використовують комбіновано з традиційним навчанням.

3. Відкритість та доступність ДН основ оздоровчого фітнесу створює умови для навчання групам осіб з обмеженими можливостями (інваліди, сироти тощо), а також урівнює можливості до навчання осіб, незалежно від їх географічного розташування.

4. ДН майбутніх учителів фізичної культури основ оздоровчого фітнесу повинно використовувати різноманітні технології для організації навчального процесу: дистанційні курси, електронні посібники, мультимедійні презентації, чати, форуми, віртуальні тренінги, комп'ютерні тести, бази даних, пошуково-інформаційні системи, TV-технології тощо.

5. В основі ДН майбутніх учителів фізичної культури основам оздоровчого фітнесу лежить самостійна робота студентів, але управління навчальним процесом здійснює опосередковано автор дистанційного курсу в системі вказівок за допомогою алгоритму курсу, а також управління здійснюється прямо або порадами викладача (тьютора).

6. Одним з основних елементів ДН основ оздоровчого фітнесу є спілкування за допомогою спеціальних технологій студента з викладачем (тьютором) та студентів між собою.

Проведене нами дослідження не вичерпало всього різноманіття питань, пов'язаних з розв'язанням поставлених завдань. Подальшого дослідження потребує диференціація підготовки залежно від рівня стартової готовності студента до ДН.

Література

1. Антипина О.Н. Дистанционное обучение на основе интернет-технологий / О.Н. Антипина // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 4. – С. 50–53.

2. Бакалов В.П. Дистанционное обучение: концепция, содержание, управление : учеб. пособ. для преподавателей вузов, колледжей и фак. телекоммуникаций / В.П. Бакалов, Б.И. Крук, О.Б. Журавлева. – М. : Горячая линия : Телеком, 2008. – 107 с.

3. Грачев В.В. Оценка эффективности дистанционного обучения / В.В. Грачев, А.С. Минзов // Дистанц. образование. – 1999. – № 3. – С. 48–60.
4. Домрачев В. Дистанционное обучение на базе электронной почты // В. Домрачев, А. Багдасарян // Высшее образование в России. – 1995. – № 2. – С. 78–87.
5. Змеев С.В. Технология обучения взрослых / С.В. Змеев // Педагогика. – 1998. – № 7. – С. 42–45.
6. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. – К. : КПІ, 2000. – 12 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://udec.ntu-kpi.kiev.ua/udec.nsf/Documentukr?OpenPage>.
7. Назарова Т.С. Средства обучения (технология создания и использование) / Т.С. Назарова, Е.С. Полат. – М. : УРАО, 1998. – 240 с.
8. Орехов В.Д. Дистанционная технология переподготовки руководителей для работы в рыночных условиях / В.Д. Орехов // Машиностроитель. – 1995. – № 4/5. – С. 44–45.
9. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кік-тенко, О.М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.
10. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе : учеб. пособие для вузов / Д.В. Чернилевский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 437 с.
11. Щуркова Н.Е. Практикум по педагогической технологии / Н.Е. Щуркова. – М. : Пед. о-во России, 1998. – 249 с.

БЕССАРАБ А.О.

ПІДГОТОВКА НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ ДЛЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Україна приєдналася до Болонського процесу, у результаті якого в Європі має бути побудована єдина структура вищої освіти, тому проблема полягає в забезпеченні української системи освіти навчальними виданнями, зокрема для вищої школи.

Підготовка підручника – це не просто написання тексту відповідно до програми, виклад відомостей з певної галузі науки, техніки, мистецтва, що вивчаються, а ретельна й цілеспрямована його підготовка для успішного засвоєння студентами.

На сьогодні існує ґрунтовна науково-теоретична база, присвячена дослідженню теорії підручника. Різні аспекти підготовки навчального видання досліджували В.П. Беспалько, В.Г. Бейлінсон, С.М. Бондаренко, П.Г. Буга, Г.Г. Гранік, А.А. Гречихін, Ю.Г. Древе, В.В. Краєвський, М.І. Купальський, І.Я. Лернер, Н.А. Ошуєва, В.Н. Столетов та ін. Спроби написання праць, які допомагали б авторам навчальної літератури, робили В.Г. Бейлінсон, В.П. Беспалько, П.Г. Буга, Д.Д. Зуєв та ін.

Зараз висувуються підвищені вимоги до навчальних видань, що зумовлює посилену увагу до процедури їх оцінювання у вищих навчальних закладах, які рекомендують їх до використання, надаючи відповідні грифи.